

Československý občanský zákoník.

I.

Osnova čl. obč. zák., která na podzim roku 1931 předložena byla veřejnosti, je prací expertů, která doposud nemá úředního charakteru, musí projít řízení u ministerstva samého, aby se stala referentskou osnovou, pak po meziministerském řízení, aby předložena byla vládě a jako vládní předloha, aby předložena byla parlamentu, kde ovšem ji bude čekati dlouhý a svízelný boj jednotlivých skupin. Komise, která se nazvala revisní a superrevisní podle dvorské komise, která kdysi redigovala všeob. obč. zák., je v jádře zcela jiná než komise Zeille-rova a také žádný člen nemůže hráti takovou úlohu jako členové dvorské komise, poněvadž komise ta zastupovala spolu s nejv. úřady parlament, kdežto nyní jde jen o poloúřední expertisu.

Elaborát komise předložen byl veřejnosti, aby se o něm vyjádřila, a je přímo povinností právníků, aby k osnově zaujali stanovisko, aby ji kriticky hodnotili, poněvadž jde o zákon, který snad nejvíce bude se dotýkati jednotlivců. Má-li jen málo lidí co dělati s ústavou, málo s trestním právem, málo se soudem, jen v úzkém zájmu stýkáme se s finančním právem, ale s občanským právem setkáváme se každý celou šíří svého života, neboť tento zákon nám upravuje rodinu a majetek. To jsou otázky, které se velmi úzce dotýkají každého jednotlivce a není náhodou, že rodina a majetek jsou spojeny vjedno, neboť obě tvoří caput každého z nás. To, čemu Římané říkali jus connubii a jus commercii, tvoří základnu života, to, čemu se později začalo říkati jus privatum, naproti tomu další dvojice jus suffragii, jus honorum je jen garancí těch dvou prvých práv. Bez prvých dvou lidé nemohou býti, bez druhých lidé mohou žíti. Zákon, jenž upravuje connubium a commercium, je tedy nad míru důležitý a tato odpovědnost není jen na členech komise, není jen na zákonodárném aparátu, je na všech, kdo mohou a dovedou kritiku zákonodárné práce podati.

Je kritika s morálního hlediska dvojitá: kladná, mající radost z cizí práce, a nesená jen vědomím odpovědnosti kritisujícího, a kritika negativní, která je nesená úmyslem dílo zničit. Nechci zde provozovat kritiku negativní, nýbrž pozitivní, neboť musíme se radovat z toho, že se komisi podařilo po dlouhé době stvořit osnovu, která je při nejmenším ladné formy, která je jazykově velmi krásná. Chceme-li být spravedliví a řádně ocenit práci komise, musíme si uvědomit, že komise měla úkol velmi úzký: neměla stvořit nový obč. zák., ale měla všeobecný obč. zák. rakouský tak, jak platil při převratu, přeložit do češtiny, vzít ohled na změněné právní poměry a s nimi uvést je do souladu. Někteří členové pojímali tento úkol formálně, jiní materiálně a poněvadž pět referentů pracovalo původně zcela odděleně, vznikly elaboráty, které se od sebe velmi lišily. Teprve ve druhé redakci sešli se referenti a dávali své elaboráty dohromady, tato druhá redakce vykazuje nesporný pokrok co do formálnosti, jinak vrátila se komise v mnohých a mnohých věcech k původnímu znění novelisovaného obč. zák. Výsledek těchto prací je ten, že osnova obsahuje celkem text obč. zák., ale se změnami, někdy velmi závažnými, což je důsledkem toho, že jak ideové, tak i právní předpoklady jsou v roce 1932 jiné než na počátku XIX. století. Toto si musíme důkladně zapamatovat, abychom mohli ocenit práci komise.

Komisi byl stanoven tento determinovaný úkol krátce po převratu, kdy šlo o rychlou unifikaci soukromého práva, jaksi provisorně provedenou. V tom směru zklamala komise úplně, poněvadž se svými pracemi byla hotova až za 12 let, tedy za dobu neúměrně dlouhou vzhledem na výsledek práce. Tato dlouhá doba nutká nám otázku, zda dnes máme lpět na této směrnici či zda nemáme jít dále, když poměry v republice se zkonsolidovaly. Hlavní úchylka dnešní doby od doby, kdy se komise konstitovala, je ta, že dnes víme, že jde o práci definitivní a ne o provisorní, kterou komise měla připravit. Toto musíme mít na paměti, když budeme uvažovat o obč. zák. čsl. Komise dala nám pevnou základnu a domnívám se, že každý náš budoucí obč. zák. bude muset na tomto základě stavět. V tom shledávám velkou zásluhu komise. Další otázka je ta, zda máme shledávat v této osnově hotové dílo anebo něco, na čem teprve můžeme obč. zák. budovat. Myslím, že beze změny nebude možno přijati tuto osnovu právě proto, že úkol dneška

je jiný než byl úkol komise. Tato měla stvořiti provisorium, kdežto my máme stvořiti definitivní.

II.

Základna zůstává v rakouském všeobecném obč. zák. Máme-li tuto okolnost správně hodnotiti, musíme si uvědomiti, jaké je ideové, politické a hospodářské pozadí tohoto zákoníka a jaké jsou dnešní poměry. Občanský zákoník vyrůstá z ideového podkladu přirozeného práva, jak se toto ustálilo koncem XVIII. století v Německu, tedy pod vlivem Grotia, Bynkerschoeka, Puffendorfa, Thomasia, Wolffa, Kanta, ale i Molinaea, Rousseaua. Jaký byl základ tohoto přirozeného práva? Jednak postulát svobody lidské, jednak subjektivistické pojetí obecného práva, což jde ruku v ruce se subjektivistickým pojmáním společnosti v kalvinismu. Obecné právo, t. j. corpus juris civilis ve své tisícileté platnosti v Evropě — platil totiž v celém křesťanském světě od Justiniána až do konce XVIII. století a ne teprve od t. zv. recepce — zanechal mohutné stopy ve struktuře lidské společnosti, tak mohutné, že základní pravidla tohoto římského práva pojímány byly jako něco, co se rozumí v lidské společnosti samo sebou, co je tedy lidskému rozumu vrozeno. Vkládá se tedy to, co se v naší evropské kultuře vžilo, do rozumu lidského. Obrat je zajímavý kulturně i filosoficky, ale nicméně není správný, neboť myslíme-li na předpis právní, myslíme na něco mimo nás, intendujeme něco, co přichází k naší osobě z vnějška. Z toho je patrné, že tak zvané přirozené právo není nic jiného než obecné právo, redukované na několik zásadních pravidel, ale jichž smysl dá se pochopiti z Justiniánských Digest samotných. Je tedy přirozené právo obecné právo subjektivisticky vyjádřené. Oba stěžejné body obč. zák. jsou vyjádřeny jednak v § 16, jednak v § 7, čímž zachována byla subsidiární platnost římského práva, ovšem v nemožné subjektivistické formě, což vedlo k úplnému nepochopení tohoto ustanovení. Dále musíme si pamatovati, že základním postulátem je svoboda lidská, t. j. člověk jedná jen tehdy mravně, když koná dobro ze svého rozhodnutí, nejša k tomu z vnějšku donucen. Rousseauovské učení, že člověk je dobrý, ozývá se opětně z obč. zák. Každý člověk má užívatí své svobody jen potud, pokud tím netrpí svoboda druhého člo-

věka, neboť všichni lidé mají míti stejnou svobodu, tak svoboda jednoho je ohraničována svobodou druhého. Meze jsou stanoveny právem přirozeným a právem pozitivním, které se právě má omeziti na to, aby rovnováha lidských svobod nebyla porušena. Zde právo přirozené má jiný význam než v předchozím, neboť zde se právo přirozené chápe jako nutný doplněk lidské svobody. Takto přirozeným právem determinovaná lidská svoboda je v obč. zák. vyjádřena jako subjektivní právo, které nadto upravuje se pozitivním právem. Myslím, že chápete přesuny z jednoho poznávacího hlediska do druhého a myslím, že je i po tomto krátkém výkladu jasno, jak ideové základy obč. zák. jsou nám vzdáleny.

Politický základ obč. zák. byl ten, že pomocí něho měl se ustaviti nový stát, který vyrůstal na troskách svaté říše římské čili právnicky mluveno, na troskách práva obecného. Bylo-li základem starého partikulárního státu inkolát jako svazek obyvatelstva státního, bylo základem nového státu státní občanství či poddanství, a stát nový byl ustanoven potud, pokud platil nový občanský zákoník. Stát tento ustanovoval se jako policejní stát dynastický, jenž garantoval svobody pro styk občanů mezi sebou, ale žádné pro poměr občana ke státu, tedy nezávislost občanů na sobě, ale závislost na ústřední moci státní, opírající se o důstojnictvo a úřednictvo. Tato svoboda, vybojovaná ve století XVIII., doplněna svobodami ústavními vybojovanými v XIX. století v politickém liberalismu, jenž s názorem policejního státu má to společné, že stanoví nezávislost individuí na sobě, ale závislé na ústřední moci a hledí na rodinu jako na přežitek starých časů. Politicky je dán základ státu v ústavě, nemá proto obč. zák. dávno ten význam, jako měl před sto dvaceti lety, jde jen o zákon jako každý jiný, který podléhá naší ústavě a který s hlediska ústavy musí býti vykládán. Důstojnictvo a úřednictvo není dávno sloupem naší republiky, tato spočívá politicky na širokých vrstvách lidu a to jak venkovského, tak i městského, ale není to žádná třídní vláda, nýbrž vláda za spolupráce všech. Hospodářsky je naše doba charakterisována převahou drobných usedlostí samostatných zemědělců na místo latifundií před sto dvaceti lety, průmyslem a obchodem bankovním místo řemeslníků a kupeců, aglomerací obyvatelstva na místo dřívějších měšťanských měst, úvěrovým

hospodařením na místo naturálně peněžitého hospodaření před sto dvaceti lety.

Nesmíme zapomínati, že jednotná stavba obč. zák. byla porušena novelami, kterými za války pozměněn byl obč. zák., že před tím již došlo k velkým změnám najmě zavedením patentu o řízení nesporném a civilního řádu soudního. Ústava, soudní řízení, změnily dokonale právnícké milieu. Idea kodifikace pramení v racionalismu osmnáctého století, neboť tito racionalisté se domnívali, že mohou veškerou moudrost právníkou uložití jednou provždy do kodexů. Nesmíme ovšem zapomínati, že tehdy rozumělo se právníctvím jen to, čím se zabývaly soudy, tedy právo soukromé a trestní, ostatní byla kameeralistika a politika. Napoleon svými pěti zákoníky stanovil jakýsi standart kodifikace a nejen celé devatenácté století i XX. století řídí se tímto příkladem. Dnes však neomezujeme již „právo“ jen na soukromé a trestní, ale stejné záruky vyžadujeme i u práva správního, finančního a správně-trestního, i zde žádáme totéž, co žádáme u práva soukromého a trestního. Proto dnešní doba zaujímá k myšlence kodifikace jiný postoj než doba napoleonská. Není zde víry ve všeobšáhlost a v zázračnost pěti zákoníků. Princip kodifikační ve smyslu napoleonském je dnes definitivně mrtev. Dnes je nám zákoník zrovna takový zákon jako kterýkoliv jiný.

Konečně nesmíme zapomínat na jednu věc, že občanský zákon v Rakousku zůstal torsem. Občanský zákoník měl zůstatí obecným právem monarchie, které mělo býti doplněno partikulárním právem „provinčním“, provinciálními statuty. Jak známo, k tomu nedošlo a tak zůstalo při ustanoveních, která měla ráz někde velmi obecný a na druhé straně zůstalo neupraveno velmi mnoho, což vedlo a vede k velkým nepřístojnostem, neboť tyto neupravené partie obč. práva se odkluzují smíry, někde dosti nedobrovolnými, a tu nerozhoduje právo a spravedlnost, ale neústupnost jedné či druhé strany. Tak tomu najmě v právu majetkovém. V právu osobním místo řádné úpravy soudní nastupuje úprava policejní, která je sice vedena tou nejlepší snahou, ale není vyzbrojena takovou garancí jako ochrana soudní. Toto torso hodilo se velmi dobře absolutismu za svaté aliance a policejnímu zařízení. Když přišla ústavní éra, šlo o jiné otázky, na tyto nikdo nedbal. I na tyto otázky musíme upozorniti, abychom mohli řádně náš problém uvážiti.

Tkví tedy obč. zák. úplně ve své době, která byla ovládána ideou přirozeného práva, ideou policejního státu dynastického. Z toho je patrné, že není možno obč. zák. přejati úplně jako nový zákon, neboť by se nám objevil jako anachronismus. Dnes totiž původní obč. zák. je pokryt patinou nových zákonů a mimo to můžeme při jeho aplikaci přihlížeti ke změněným sociálním poměrům a přihlížeti k tomu, že intence ustanovení před 120 lety byla jiná než dnes. Kdybychom měli před sebou ryze nový obč. zák. stejného znění jako zákon původní, museli bychom jeho ustanovení bráti doslovně, což by nás uvedlo v rozpor se skutečností. Když si toto vše uvědomujeme, shledáváme, že úkol komise byl vymezen směrem jen formálním, totiž aby nový občanský zákoník neodporoval danému řádu právnímu. Kdežto ke změnám sociální struktury přihlížeti neměl, v tom směru svůj úkol komise pojala negativně: vypustila vše, co sociálně bylo obsoletní a změnila osnovu jen ve směrech: v postavení nemanželských dětí, v t. zv. žalobách z obohacení, ve smlouvě námezdní a v mezinárodním právu soukromém. Retuše, které jsou dosti četné, pohybují se v rámci problémů a interpretačních metod rakouské civilistiky, jak se vyvinula od Ungera až do převratu, na pozdější vývoj se nebere skoro žádný zřetel a myslím, že se tak stalo tím, že oba němečtí členové komise úporně hájili rakouský ráz soukromého práva, jak nám dávají svědectví četné články prof. Weisse a jednání sjezdů německých právníků v Československu. Tak se to má i s pozdějším zákonodárstvím, jež komise jako speciální zákony neminila pojati do úpravy jako na př. zákon alimentární, jiné přijímá beze změny — zákon adopční —, ale přehlíží, že mezi tím změnila jiné souvislé části obč. zák.

Pravil jsem dříve, že původní obč. zák. zůstal torsem jako rámcový zákon. Tato vlastnost přejata byla komisí a provedenými retušemi ještě více zvýšena, takže osnova komise podává nám nejstručnější obč. zák. kulturních národů, ale zároveň také nejrámcovější ustanovení. V tom směru nelze práci komise odmítati, neboť dnes jsme principu kodifikačnímu velmi vzdáleni, neboť demokratický princip tvorby práva nesnáší se s principem kodifikačním, onen je totiž dynamický, tento statický, onen relativistický, tento absolutistický. Rámec však je dostatečně pružný, aby se mu mohla dáti měnivá náplň, jednotný rámec však vyžadujeme pro příslušnosti civilních soudů, neboť jinak

těžko shledávali bychom, zda se má v daném případě rozhodovati pořadem práva či pořadem správy. Myslím tedy, že zákonodárné sbory nemají měniti na této struktuře obč. zák.

III.

Vnější forma všeob. obč. zák. byla určena známou trichotomií římských institucí: *persona*, *res*, *actiones*. *Personae* byl status, *res* právo majetkové, *actiones* právo procesní. Redaktoři chtěli tradiční trias zachovati a skutečně prvá část byla redigována podle schematu: status libertatis (§ 16), status civitatis (státní občanství), status familiae. Druhá část obsahovala skutečně právo majetkové, při čemž věci rozuměla se kterákoliv hodnota majetková, nejen věc hmotná, nýbrž i pohledávka, t. j. každé právo (sc. majetkové). Pro třetí část neměla komise materiálu, poněvadž právo procesní bylo upraveno zvláště. Komise však chtěla trichotomií římskou zachovati za každou cenu a proto do třetí části dala předpisy, které jsou prý oběma předním oddílům společné: šlo o upevnění práv, o jejich změnu a zánik, o vydržení a promlčení. Shrnutí toto do společného oddílu dá se vysvětliti starším pojetím subjektivního práva jako svobody lidské, jejíž meze určuje a chrání právě obč. zák. Pojem tento trpí vnitřním rozporem, jak se dnes všeobecně uznává a je obecně opuštěn. Již s hlediska redaktorů obč. zák. rak. vidíme, že se jim tato systematika nepovedla, že tím celý obč. zák. se stal nepřehledným. Těmto třem částem předcházeli úvod, ustanovující o zákonech občanských vůbec, poněvadž obč. zák. zastával tehdy v soukromém právu funkce, které zastává nyní ústava.

Dnešní obč. zák., jak jsem se zmínil, nemá této funkce a proto odhodlala se komise škrtnouti prvých čtrnáct paragrafů nynějšího obč. zák., ale nesmíme zapomínati, že jsme měli v těchto ustanoveních předpisy o zákonech vůbec a o jejich aplikacích; škrtneme-li tato ustanovení, musíme míti za ně náhradu a proto musí parlament současně vydati zákon o zákonech a jejich aplikaci. Osnova škrtná také § 7; s tím nemožno souhlasiti, uvědomíme-li si, že obč. zák. je generálním programem soudů civilních a že tyto mají býti příslušny ve všech sporech občanů mezi sebou, pokud není dána jiná příslušnost; následkem toho je nutná generální klausule.

Osnova skládá se ze dvou částí: z uvozovacích a prováděcích předpisů a z vlastního obč. zák. V uvozovacích předpisech jsou ustanovení přechodná, vysloven princip kodifikační. Občanský zákoník sám skládá se ze čtyř dílů, z nichž první tři rovnají se třem dílům obč. zák., čtvrtý díl obsahuje právo mezinárodní, tím základní stavba obč. zák. je změněna, nějaký vnitřní důvod ponechati pochybné rozčlenění dosavadní není, i estetický důvod tradiční trichotomie odpadá. Nemáme také žádného důvodu, abychom zachovávali pentochomii věcných práv (držba, vlastnictví, zástava, služebnosti, dědictví), neboť dědické právo je konglomerát různých ustanovení, které jsou dány jednotlícím hlediskem — smrti zůstavitelovou a nikoliv hlediskem absolutního práva (*actio in rem*). Z toho hlediska vidíme, že navržená systematika nemá žádné ceny a že musíme voliti jinou. Prvá část t. zv. právo osobní může zůstat, v druhé části bylo by přidati prvou kapitolu, obsahující nynější ustanovení o věcech, k němuž bylo by přidati ustanovení o vydržení a promlčení, načež by následovaly kapitoly o držbě, vlastnictví, zástavě, služebnostech (nově přidává se kapitola o právech reálných), o smlouvách, pak o upevnění závazků a konečně o změně a zániku závazků, třetí díl byl by vyhrazen kapitolám o jednotlivých typech smluv a o závazcích nahraditi škodu a ostatních závazcích mimosmluvních, čtvrtý díl obsahoval by právo dědické a pátý díl právo mezinárodní. Tím docílili bychom mnohem větší přehlednosti, než jak se navrhuje v osnově.

Osnova zachovává titul dosavadní: všeobecný občanský zákoník. Tento titul je dnes anachronismem, neboť všeobecný mělo naznačiti, že se láme souvislost s obecným právem, že stát vystupuje ze svazku říše římské, která v té době byla v posledním tažení. Dnes dostačí nám obvyklý název: Občanský zákoník.

Tolik, pokud jde o formální stránku osnovy. Máme-li charakterisovat obsah osnovy, jest nám podotknouti, že v osobních právech opouští se jednak idea subjektivního práva jako vrozené svobody a jednak schema trojího status. To první přešlo do ústavy ve změněné ideologické formě i obsahu, to druhé je také důsledkem toho, že funkce obč. zák. je dnes mnohem užší než na počátku XIX. století.

Tato na pohled nepatrná změna mění základ celého občanského zákoníka, který je stylisován jako systém těchto práv

subjektivních. Pojem subjektivního práva ve starém obč. zák. je zásadně rozdílný od subjektivního práva německých pandektistů XIX. století.

IV.

Problém, který velmi zasahuje do struktury celé společnosti, je otázka rozvížitelnosti manželství. Nebudu se zabývat s tímto problémem v celé jeho šíři, připomenu jen jedno hledisko na manželství, to je t. zv. romantické hledisko: manželství je jen potud mravné, pokud jsou manželé spolu vázáni „láskou“, při čemž láska míní se erotická vášeň; pominula-li tato vášeň, měli manželé se rozejít! Tito dobří lidé umravňovali manželství tak dokonale, že zapomněli na to, že manželství má pro společnost jen cenu, jsou-li zde děti a že tedy máme řešit otázku manželství také s hlediska dětí. Romantické hledisko klade tedy spojení manželů do duševní sféry jejich, měřítko je úplně subjektivistické. Toto hledisko zachovává osnova, která zná dva důvody rozluky: rozvrat manželství a nepřekonatelný odpor. Oba tyto čistě subjektivistické důvody jsou zmírněny objektivními znaky. To má však pro skladbu společnosti ten následek, že podporuje názor na čistě citové pojetí manželství a že vyvine se snaha zrušit manželství, není-li pudové touhy dále ve svazku manželském setrívati, a že se vyvine snaha prokázati vnějšími prostředky, že citový základ manželství pominul. Tak se přizpůsobí společnost velmi snadno tomu názoru, že základ manželství je společný cit manželů. Ale nesmíme zapomínati, že takové subjektivistické ustanovení o manželství dovede vyvolati objektivistické snahy a že takovému předpisu dovede se společnost velmi lehce přizpůsobiti. Dnes však jsme přesvědčeni, že manželství nutno zachovati pro děti a že rodiče mají povinnost předně k dětem, k dětem nejen nedospělým, nýbrž i k dospělým. Proto není vhodno stavěti manželství na citu, nýbrž má se budovati na povinnosti. Paragraf 67 osnovy praví však: Takový rozvrat znamenají níže uvedené skutečnosti samy o sobě (cizoložství, odsouzení, opuštění, ukládání o život, zlé nakládání, choroba). Tím opouští osnova dosavadní subjektivní hledisko a přijímá hledisko objektivní, které však halí do roucha subjektivního jako praesumptio juris et de jure. Souvisí-li praesumpce vůbec se soustavou římského procesu a s dichotomií jus strictum — jus

aequum, již ve starověku byla relace mezi lex a magistratus, ve středověku mezi jus romanum a jus ecclesiasticum, nemá v dnešní technice právní praesumpce taková žádného smyslu. Vzhledem k tomu nemůžeme uznati, že konstrukce rozvodových důvodů v osnově byla by řešena způsobem bezvadným. Vedle toho máme ještě třetí důvod rozluky a to je přeměna rozvodu v rozluku. Podle § 70 osnovy může manžel (manželka) i vinný žádati, aby rozvedené manželství bylo rozloučeno. V kruzích, kde manželka je opatřena pensijními nároky po svém manželovi, nebude moci manželka žádati za rozvod, i kdyby manžel byl sebe více vinen, poněvadž měla by sice zabezpečené alimentární nároky za života svého manžela, ale jeho úmrtím by pozbyla vše. To bude míti vzhledem na praxi n. s. následek, že manželka bude prostě od svého manžela odděleně žít a že se nám vyvine trojí druh rozchodu manželů: oddělené bydliště, rozvod a rozluka. Co s rozvody, které byly provedeny předtím, než obč. zák. vstoupí v platnost? V těchto případech manželka bez své viny může se dostat do situace, která je velmi tíživá. Otázka tato je velmi závažná proto, poněvadž ženy tím ztrácejí zájem na manželství a budou tím více hleděti se uplatniti výdělečně a zamezí-li se zaměstnání vdaných žen, dojdeme prostě k tomu, že manželství se nahradí prostě konkubinátem ve vrstvách, které právě utvářejí kulturní názory národa. Tím dospějeme k rozvratu manželství se všemi stinnými stránkami hygienickými a morálními. Konečně tuto vývojovou tendenci můžeme v poslední době zcela jasně stopovati a množící se případy konkubinátu jsou toho dokladem.

Majetkové právo manželské upraveno bylo v obč. zák. podle potřeb vyšších stavů, najmě podle potřeb úřednicko-důstojnických: podle systému parafernálního s doplňkem systému dotálního. Tento systém proveden byl tak daleko, že majetek, nabytý za trvání manželství, náležel v pochybnosti manželovi. Předpisy majetkového práva nevyhovovaly výrobním vrstvám ani venkovským ani městským. Štřevíc nebyl dobře na nohu ušit. V tom směru vykazuje osnova zlepšení potud, že majetek, nabytý za manželství, je v pochybnosti společný majetek obou manželů. Jinak však neustanovuje nic o společenství nabytého majetku, systém, který právě výrobním vrstvám lidu nejlépe odpovídá, ať jde o samostatně či námezdně činné lidi. Redaktorům tato myšlenka byla tak vzdálená a v tom s nimi souhlasí

valná většina našich právníků, že i institut trochu podobný tomuto systému, totiž t. zv. nadobudnutý majetek na Slovensku nepoužili k řešení tohoto problému, ale prostě přes něj přešli.

Osnova velmi podstatně mění práva dětí nemanželských. Chce spojit dva instituty, které se od sebe podstatně liší: institut filiace románských práv a institut nemanželského otce rak. obč. zák. K instituci filiace blíží se nově upravená legitimace dětí nemanželských. Zachovává se legitimatio per subsequens matrimonium, odstraňuje se legitimatio per rescriptum principis a zavádí se nová legitimatio per sententiam iudicis. Legitimace děje se na žádost otcovu; je-li ženat, je k tomu zapotřebí souhlasu jeho manželky, ale dítě může být legitimováno i proti vůli otcově, když s matkou žil v životním společenství, bez ohledu na to, zda je ženat čili nic. Nemanželské dítě nemá mít otce, ale jen živitele, jímž je souložník v kritické době; je-li souložníků více, možno v případě nemohoucnosti platební jednoho přitáhnouti druhého etc., což je ovšem prémie na nemravnost nemanželské matky, poněvadž takovou sexuální promiskuitou zaručuje se lépe výživné pro budoucí dítě a tím i pro ni. Vedle toho ponechává se adopce v nezměněné formě, ač tam upravená adopce dítěte nemanželským otcem je zbytečná vzhledem na legitimatio per sententiam iudicis.

Na konec malou grotesku z rodinného práva. Není v prvním dílu, ale ve druhém v § 277: Kdo poctivě vykonává práva rodinná, požívá ochrany jako držitel práv (t. j. majetku). Sto dvačet a osm let po smrti Kantově, sto čtyřicet a tři léta po deklaraci práv lidských zní toto ustanovení jako ohlas z dávných časů. Rodinná práva nejsou žádnou součástí majetkovou a proto nelze je činiti předmětem držebnostní ochrany. Ustanovení tato mají smysl ve filiačním systému, u nás jsou více méně nesrozumitelná.

V.

Majetkové právo v osnově má strukturu podstatně stejnou jako dosud v obč. zák., to znamená, že dbá se jen základních předpisů, které jsou z valné části předpisy rámcovými, které budou musiti býti doplněna předpisy speciálními, najmě pokud se týče zemědělského práva majetkového. Základním rysem majetkového práva obč. zák. je rozdělení práva majetkového na právo věcné a právo osobní čili obligační. V obč. zák. je hle-

disko asi toto: jsou různé majetkové hodnoty, buď jsou to věci, které slouží přímo potřebě, to jsou tak zv. věci hmotné, poněvadž konsum mohou vnímati svými smysly: tedy nejen kusy hmoty, ale i výkon, anebo expektance, že dostane se mi takových věcí, a to jsou obligace, vzaty s hlediska hodnoty majetkové té oné pohledávky. Mohu-li hodnotu majetkovou užívati podle své libosti, je to vlastnictví, mohu-li jen omezeně, je to služebnost nebo zástava. Z toho je patrné, že t. zv. věcná práva jsou podle obč. zák. ochranou majetkových hodnot proti zásahům třetích osob. Obligační právo je prostě žaloba věřitele proti dlužníku, aby plnil to, co má plnit. Hledisko v obou případech je různé a dá se redukovati na společnou rovinu jen pomocí aktivní a pasivní legitimace, tím však nechci obtěžovati a zůstaneme na tom, co jsme právě zjistili jako obsah předpisu obč. zákona.

Zcela jiné je hledisko německých pandektistů. Těmto šlo o zcela jiné rozdělení, práva byla jim emanací moci a tudíž i právo věcné bylo jim mocí nad předmětem práva a právo obligační mělo jim býti mocí nad dlužníkem. Tomu však bránil názor o svéúčelu člověka a proto druhá část převedena na to, že nejde o moc, ale o závazek dlužníkův. Tím však divisní soud stal se nesprávným a jednou — i druhou částí zahrnuta byla všechna majetková práva; aby bylo docíleno omezení, pravilo se, že věcná práva jsou právním panstvím nad nějakou hmotnou věcí.

Tento běžný divisní soud je tak běžný, že právníkům ani nenapadne zkoumati, že soud tento je úplně nesprávný, neboť oba členy jeho jsou vytvořeny podle rozdílných jmenovatelů. Je velmi litovati, že rakouská civilistika pod vedením Ungrovým vykládala věcná práva pod hlediskem německých pandektistů, najmě náš Randa neustále poukazoval na vadnost obč. zák. a přece ustanovení obč. zák. byla tak pružná, že se mohla pomocí nich dosíci ochrana podniku, ochrana proti nekalé soutěži a jiné, bohužel nenašli se soudcové, kteří by dovedli vytěžit vše, co obč. zák. skrýval. Dnešní doba tak bohatá na tvorbu nových netušených hodnot majetkových přímo volá po pružné ochraně majetkových hodnot. Tomuto vývoji neodpovídá osnova, která v § 278 praví, že ve vlastnictví mohou býti jen věci hmotné. To znamená proti obč. zák. krok zpět.

Nově vřazeno bylo do osnovy právo stavební. Toto zna-

mená odchylku od poměrů, jak se utvářily po roce 1811 a 1870 v našich zemích a zavedeno bylo za tím účelem, aby se upravily právní poměry na pozemcích kláštera Klosterneuburského. Vzhledem k tomu, že zákon měl povahu privilegia — ač byl stylisován obecně —, neměl u nás žádného významu, třebaš i v pozemkové reformě na něj bylo pamatováno. Nyní se ukazuje, že pro města mělo by stavební právo nemalý význam, ale peněžní ústavy nejsou ochotny na stavební právo povolití hypotekární zápůjčku, poněvadž dosavadní úprava neskýtá dostatečných záruk pro bezpečnou hypotéku. Nemohu se zdržovati detailními předpisy a musím se omezití jen na obecnou charakteristiku. Základní změny jsou tyto: není omezeno právo stavební na pozemky určitých vlastníků jako doposud, pak je možno zřizovati stavební právo k částem budovy, tedy je možno s určitým omezením zřizovati t. zv. patrové vlastnictví, dále stavební právo možno zříditi jen jako dočasné právo, ale není více omezeno 30 a 80 lety jako tomu je doposud, nadto zřizuje se právo předkupní stavebníka na pozemek a vlastníka pozemku na právo stavební, konečně je stanoveno, že vlastník pozemku po skončení práva stavebního musí dáti stavebníkovi za stavbu náhradu, není-li nic jiného ustanoveno, tedy přísluší náhrada polovicí hodnoty, kterou stavba v tu dobu má. Z toho je patrné, že osnova stanoví odchylky od dosavadního stavu a že odchylky tyto možno jen vítati, ale nevím, zda tím bude odstraněna hlavní potíž, totiž jak učiniti stavební právo schopným podkladem pro hypotekární úvěr. Nemohu se o tom šířiti, ani to není mým úkolem, zde mají slovo hlavně spořitelny.

V právu zástavním nemění se struktura hypoték, tato zůstává stejně málo převoditelnou jako dosud. Vedle toho máme komerciované hypotéky, to jsou hypotéky, na základě nichž byly vydány zástavní listy parciální, naproti tomu střední typ oběživosti hypoték u nás chybí. Zasazoval jsem se kdysi o zvětšenou oběživost hypoték, ale to bylo proti zájmům emisních ústavů a snad také zvláštní poměry slovenské měly vliv na odmítavé stanovisko. Faktum je však, že dnešní typ naší hypotéky snadno střední peněžní ústav lidový immobilisuje a následkem toho je velmi malá ochota poskytovatí hypotéky a podle určitých známek soudě, zdražuje se tím také velmi značným způsobem hypotekární úvěr. Komise tuto otázku si ani nenadhodila, ale zabývala se velmi podružnou otázkou, zda má zave-

dena býti t. zv. vlastníková hypotéka v rozsahu větším než se stalo v III. novele k obč. zák. Osnova rozeznává práva vlastníka zastaveně nemovitosti k uvolněné hypotéce a konverzi hypotéky. Je-li hypotekární pohledávka zaplacená, může vlastník žádati za vklad hypotéky pro jinou pohledávku v rámci staré hypotéky. To odpovídá dosavadnímu právu, ale tato instituce byla pro vlastníka natolik nebezpečná, že třetí bonae fidei nabyvatel hypotéky mohl práva uplatnit, jako kdyby hypotéka nebývala byla zaplacená. Tomu odpomáhá osnova tím, že zavádí poznámku „že zajištění pohledávky pominulo“ a do deseti let ode dne poznámky může hypotéka býti použita pro novou pohledávku. Toto řešení možno nazvati velmi šťastným, poněvadž způsobem velmi jednoduchým řeší otázku pořadí hypoték. Dlouhý spor veden byl o to, zda vlastník pozemku může se vzdáti dispozice hypotékou; konečně zvítězil názor, že se vlastník může této dispozice vzdáti, ale musí tak učiniti ve prospěch určité pohledávky, což je v jádře dosavadní stav. Konverzi nazývá osnova ten případ vkladby hypotekárního práva zástavního v pořadí zástavního práva váznoucího na nemovitosti ve stejné výši s dosavadní pohledávkou. Vklad takový je platný s výminkou, že do roka od vkladu nové hypotéky bude stará vymazána. Tím řeší osnova oba tyto případy velmi přehledně a jasně.

Vedle hypoték shledáváme se se změnami i při mobilární zástavě. Osnova se přidrží zásady, že movitá zástava má býti zásadně zástavou ruční a výjimky připouští ve dvou případech při zástavě věcí, které se obvykle věřiteli nepředávají do zástavy a u pohledávek. Prvé zastavují se znamením, z nichž lze seznati, že jsou zastaveny, druhé zastavují se formou cese. Jde tedy o legální vyjádření, jak praxe aplikovala § 452 obč. zák., který se jevil trochu záhadným, což bylo právě důsledkem toho, že pravověda nepochopila, co vlastně obč. zák. ustanovuje, neboť § 452 ustanovoval předem o zastavení pohledávek. Praxe nanejmeně našeho n. s. v Brně dovedla se přenést přes tyto obtíže a dospěla celkem k velmi uspokojivým výsledkům, což nyní se objevuje v osnově.

Osnova zavádí nový druh zástavy t. zv. rejstříkovou hypotéku. Tato má sloužiti k zastavení podniků a závodů, obepíná závod (podnik) a movité příslušenství podniku (závodu). Co je podnik? Co je závod? Patrně nám nedostačilo jen běžné označení, poněvadž toto je velmi neurčité a měnivé a měnivost byla

by tím patrnější, čím tužší byl by spor o to, co vlastně je zastaveno. Mluví se o příslušenství k podniku (k závodu), ale co je závod sám? Doposud máme jen nedokonalou úpravu v exekčním řádu, ale ta je potud určitější, že mluví o podnicích živnostenských, etablissementech továrních, závodech obchodních a podobných hospodářských podnicích a exekuce vede se nucenou správou nebo nuceným pachtem (§§ 341, 334, 340 ex. ř.), což je právě essentielle celé věci. Co je podnik ve smyslu exekčního řádu? Činnost exekutova za určitým hospodářským účelem a k činnosti této má exekut zapotřebí pomůcek, zařízení, dále sem patří touto činností získané odbytíště. To vše dohromady tvoří „podnik“, a nyní činnost exekutova je nahrazena buď úplně nebo částečně správcem nebo úplně pachtýřem. To je ovšem jen tam možné, kde je činnost podnikatelova nahraditelná činností správce nebo pachtýře. Stejná myšlenka ovládá § 1409 obč. zák., kde však jde o jiný problém. Otázka rejstříkové hypotéky zvrátila již mnoho prachu; pro svoji osobu považují takové řešení za velmi nebezpečné, neboť tím dává se každý úvěr hledající podnikatel úplně v plen peněžního ústavu a tyto jsou poháněny bankovním zákonem budou nuceny zajistiti úvěr co nejdříve a tak se stane, že prostě podnikatelé se ocitnou v úplném područí peněžních ústavů a tyto zase v područí státu. Není mým však úkolem, abych se zabýval touto otázkou hospodářsky-politickou, a dovolím si upozorniti na některé nedostatky rázu formálně právního: zástavní právo směřuje k tomu, aby prodejem zástavy věřitel mohl se dostati k penězům. To znamená, že celý podnik (závod) a tedy jako hromadná věc musí býti prodána, k tomu náleží však i zákaznictvo, které bývá nejcennější částí tohoto podniku. Jak máme zachrániti tuto hodnotu, když dosavadní podnikatel zřídí si podnik konkurenční? Tak zastavuje dlužník vlastní svoji práci, svoji činnost a tu mohla by se zástava realizovati jen způsobem uvedeným v § 341 ex. ř. i s omezením, které je uvedeno ve druhé větě zmíněného paragrafu. Je možno vésti exekuci jen na celý zastavený podnik anebo je možno vésti exekuci i na části? Prvá eventualita znamenala by zkázu dlužníka při sebe menší nezaplacené pohledávce, druhá eventualita činí celou rejstříkovou hypotéku bezcennou. Co se stane s nemovitostmi, které tvoří součást podniku? Ty podle doslovu § 462 osnovy nemají býti zasaženy rejstříkovou hypotékou. Nyní představme

si tento případ: Parcela X označena jako továrna, na ní vážne hypotéka pro N, vedle toho podnik, jehož podstatnou částí je ona továrna, jest zastaven rejstříkovou hypotékou pro M. N vede exekuci na nemovitosti, do toho patří parcela X se vším, co na ní trvale vlastníkem bylo zřízeno a co do továrny bylo pevně namontováno. Na co provedl M exekuci? Patrně na to, co zbude: zásoby, pohledávky atd., ale to není žádná exekuce na podnik, to je jen exekuce na jednotlivé hodnoty majetkové, které tvoří součást tohoto podniku. Konečně jaká jest dispozice podnikatelova jednotlivými součástmi podniku zastaveného? Odejme-li mu volnou disposici (zcizení, nová úprava atd.), přestává podnik býti podnikem, ponecháme-li mu ji, máme nejistotu hranice, kam až může dispozice jíti. Z toho plyne, že § 462 nadhazuje zcela nedokonalým způsobem problém pro naše hospodářství velmi důležitý. Nedostatečnost řešení je dána imanentní chybou konstrukce závodu, na nějž osnova pohlíží jako na věcnou hodnotu a zatím jde o hodnotu činnosti dlužníkovy. Problém je hospodářsky velmi závažný, poněvadž jde o myšlenku, jak realizovati hodnoty, které naše doba nově tvoří a které hrají tak velkou úlohu v hospodářském životě vedle hodnot, které znalo římské právo: věci hmotné movité a nemovité, pak pohledávky. Zdá se, že v tomto případě vodítkem bylo zastavení patentu, ale tam situace je zcela přesně vymezena. Podle mého mínění bude nutno nové hodnoty nejprve upravovati kasuisticky, až se docílí určitého přehledu a jednodlosti, možno sáhnouti k obecné úpravě. Dnes obecná úprava je ohromně nebezpečná, neboť § 462 je tak široce stylisován, že zahrnuje v sobě i zemědělský podnik, a myslíme si, že by i sem vnikla rejstříková hypotéka. Na Slovensku rázem lichváři zmocnili by se úplně zemědělců, kteří by upadli do nevolnictví hospodářského ne nepodobnému poměrům před rokem 1849. Odmítám-li obecnou úpravu, neodmítám speciální úpravu, jak se s ní shledáváme ve Francii nebo ve Švýcarsku a jde jen o otázku, které hodnoty by takovou rejstříkovou hypotékou měly býti zastaveny. Podobné pokusy objevují se i u nás.

VI.

Přecházejí dědické právo, kde není vážnějších změn proti dosavadnímu stavu, dovolím si obrátiti vaši pozornost k právu

obligacnímu. Zásadních změn osnova neprovádí, ale upravuje znovu otázku obohacení. S obohacením v právu soukromém je ta podstatná obtíž jako s právníčkou osobou. V Digestech justiniánských máme anakolutický fragment, vytržený z textu a nikomu není jeho původní smysl znám. Jde o D 12, 6, 14: Nam hoc natura aequum est neminem eum alterius detrimento fieri locupletioem. Slova Pomponiova, která v Digestech jsou účelovým odůvodněním případu, uvedeného ve fr. 13 § 1 a proto se týkají případu jen velmi omezeného, totiž onoho, který je řešen v poslední větě § 1424 obč. zák. T. zv. obohacení je problém velmi závadný a velmi obtížný. Jde totiž o to, jak máme se zachovati k přechodům hodnot majetkových z jednoho jmění do druhého v těch případech, kde není přechod tento upraven, kde není žádného závazku (t. zv. titulu) k převedení hodnoty a kde není ani tento přechod reprobován, jako je tomu při žalobě o náhradu škody pro svémocné odnětí cizí věci, přešla-li tato definitivně do majetku škůdce. Máme celou řadu případů, kde přechod se může státi mimo tyto reprobované případy, ale i mimo aprobované přechody na základě pravoplatných titulů. Kdyby právní řád k tomu nezaujal hledisko, celé soukromé právo stálo by na písku, poněvadž by se nám mohla tvořiti jmění, která by byla mimo zákon. Kolem tohoto problému chodí právní věda i praxe po staletí, spojujíc s ním tu více tu méně zcela jiný problém, totiž problém slušnosti při nabývání majetku a oba problémy se spojují v jeden: v reprobaci t. zv. neodůvodněného obohacení. Tedy problémy dva, velmi mnohoznačné, velmi široké, o nichž se mnozí a mnozí domnívali, že jsou vyjádřeny slovy Pomponiovými. Tak formulovali obohacení němečtí pandektisté XIX. století, spojujíc je s římskoprávními kondikcemi. Naproti tomu obč. zák. hledal v souhlase se svou dobou jinak vyjádřiti tento problém a to je t. zv. versio in rem obecného práva, ale v obč. zák. spojena byla tato úprava s něčím podstatně jiným totiž t. zv. nepravou negotiorum gestio v § 1041. Tím dostali jsme ustanovení velmi problematického doslovu, ale při troše interpretační schopnosti nebylo nesnadno naléztí pravý jeho obsah. Rakouská civilistika i zde ocitla se úplně ve vleku školských pojmů německých pandektistů a problém obohacení počal se řešiti způsobem, který obč. zák. nijak neodpovídal. V ustanovení § 1431 nalezla se žaloba z obohacení, ale to sem stejným právem patří žaloba na náhradu škody, ná-

hrada nákladů, §§ 876, 1447 atd. Doposud nejasnost tato tíží velmi značným způsobem praxi. Násilná tato interpretace vedla k tomu, že se ustanovení o versio in rem prohlásily za záhadné (Stupecký) a že do § 1431 vkládáno něco, co tam nebylo (Pavliček). K tomu přistoupil problém synallagmatických smluv, který v obč. zák. není uspokojivě upraven a který teprve koncem minulého století počínal nabývat nové tvářnosti. Připomeneme-li k tomu velmi široké a nově formulované neplatné smlouvy, shledáváme, že máme co činiti s problémy, které v obč. zák. nemohly býti vůbec upraveny, neboť tehdejší době problémy ty známy nebyly, jedině co z komplexu upraveno bylo, byla nedokonalá úprava obohacení ve formě t. zv. versio in rem. Komise redakční nezaujala k § 1041 stanoviska prohlásivši, že jde o záhadné ustanovení, jehož dosah je sice komisi neznám, ale jež ponechává z tohoto důvodu, poněvadž praxe tohoto ustanovení mohla by potřebovati. Domnívám se, že komise odborníků má povinnost připravit jasný, určitý projekt a nikoliv předkládati výroky pythické. Ustanovení § 1041 není sice ideální, ale není nijak záhadným, záhadným se stalo teprve v osnově.

Obohacení je výraz velmi mnohoznačný a nemohu v rámci těchto výkladů připomínati všechny jeho významy, připomínám jen, že zásadně musíme rozeznávati obohacení ex tunc a obohacení ex nunc. Ono značí, že přešel nějaký majetkový předmět „bez důvodu“ na druhého a již tím je obohacení dáno, toto pak značí, že přechodem je dosud, t. j. v době vydání rozsudku v první stolici majetek zvětšen. Tyto dva významy se zpravidla přehlíží, což vede k neutěšeným zmatkům. Dosavadní § 1431 neměl vlastně s obohacením co dělati: měl-li poctivý příjemce dosud plněný předmět, měl ho vrátiti, neměl-li ho, nevracel nic, nepoctivý držitel měl vrátiti jeho hodnotu a nahraditi užítky věci. Byla-li myšlenka obohacení, pak byla jen u nepoctivého příjemce jako obohacení ex tunc. Tuto myšlenku přejímá § 1248 osnovy, ale doplňuje ji tím, že příjemce poctivý má vrátiti to, čím na újmu plnítele byl obohacen, čímž se patrně míní obohacení ex nunc. Zcizí-li věc tento za plat, rovná se obohacení obdrženému platu, zužije-li příjemce této věci nebo zcizí-li ji bezplatně, je obohacen jen potud, pokud ušetřil vlastní věci (§ 1249). Toto ustanovení modifikuje zvláštním způsobem pojem obohacení: na př. A dostane jako domnělý odkazovník vázu,

kteřou prodá za 500 Kč a těch peněz použije bona fide k tomu, že je ve společnosti vesele na oslavu zůstavitelovu propije — nebyl by pil, kdyby neměl peníze z odkazu — není obohacen. Dostane-li se někomu omylem 500 Kč a ten bona fide je propije, nemusí vraceti nic, ušetří-li si je, tedy musí je vrátiti, neboť je má po př. ušetřil je na jiných penězích. Jak možno konstatovati „ušetření“ při běžných výdajích? Myslím, že toto je zhoła nemožno. Ustanovení § 1432 ponecháno i s vyloučením kondikce v případě neplatnosti závazku pro nedostatek formy, což je anachronismem, neboť dnes máme celou řadu případů, kde nedostatek formy má jiný význam než v § 943, což je hlavní a typický případ, miněný v § 1432. Neupravena zůstává otázka, jak naložiti s kondikcí při oboustranném plnění z domnělé vzájemné smlouvy, na př. z domnělé smlouvy trhově. Praxe zamítá někdy kondikci a sice proto, že výměnou plnění nenastalo obohacení, což je zase jiný pojem obohacení, odlišný od zmíněných dvou pojmů obohacení. Poněvadž tento pojem obohacení není v § 1248 osnovy zmíněn, je nutno tuto otázku upravit. Dále máme otázku neplatných smluv ve smyslu § 879 obč. zák. Zda možno kondikovati i tehdy, bylo-li vzájemně plněno? S tím souvisí otázka exceptionis non adimpleti contractus, což praxi do dnes skýtá právě tak velké obtíže jako v právu obecném. Dosavadní úprava v §§ 876, 1052 není dostatečná, najmě není jasně řečeno, že žalovaný namítaje svou pohledávku má dokázati, co mu vzájemně žalobce je povinen. Tento nedostatek bohužel v osnově není napraven. Praxe ve všech těchto směrech, spojuje tyto otázky, kolísá velmi značně a to způsobuje nejistotu práva. Zde měla osnova navrhnouti úpravu jasnou.

Dále je se zmínti o § 1258, podle něhož má se předpisů § 1248 a násl. přiměřeně použití také tehdy, když plnění bylo hned od počátku u příjemce bez právního důvodu, nebo když právní důvod věc podržeti pomínul. Srovnáme-li to s dosavadním § 1041, který přechází do osnovy jako § 940, shledáváme, že máme dvě generální žaloby z obohacení, jedna žaloba z obohacení ex tunc bez ohledu na bona či mala fides žalovaného a druhou jako žaloba z obohacení buď ex tunc, jde-li o malae fidei žalovaného, anebo ex nunc, jde-li o bona fides žalovaného. Tím dotvrzena byla slova důvodové zprávy, že § 940 osnovy je záhadný, po př. můžeme říci, že i § 1258 je záhadný. Z toho je patrno, že tato ožehavá otázka t. zv. obohacení v osnově není

zvládnuta, s tím souvisí nevyřešená otázka vzájemných smluv a smluv neplatných, také nevyřešená.

Jinak není zásadních změn v obecných ustanoveních obligčního práva; ze speciální části je uvéstí velmi pozoruhodnou úpravu peněžní zápůjčky, nově upravenou smlouvu makléřskou, retuše ve smlouvě námezdní směrem přání odborových organizací. Nová je kapitola jednající o smlouvách o zaopatření, v nichž upravuje se jednak zaopatřovací důchod, jednak výměnek. Toto je velmi vítati, že tato úprava nastane, neboť obč. zák. neupravoval výměnku z toho důvodu, poněvadž úprava souvisela s poddanskými poměry a těmi se obč. zák. nezabýval.

VII.

Přehlédneme-li celou osnovu s hlediska postulátů politických směrů, shledáváme, že reforma se dělá směrem buržoasně-socialistickým, neboť ideově jsou liberalismus a socialismus rodnými bratry. Je zde silný individualismus na straně jedné, omezený kolektivismem odborových organizací na straně druhé. Vše je stříženo na potřeby těchto městských vrstev. Venkov se svou rodovou tradicí, se svým názorem, že základem společnosti je rodina a rodná hrouda, stojí úplně stranou. Na štěstí jsou ustanovení osnovy velmi značně rámcová a tak dají se vyplniti ustanoveními speciálními. Je to v prvé řadě otázka dědického práva, aby se mohl statek v rodině uchovatí, aby se bránilo škodlivé parcelaci. Máme směrnicí v usnesení druhého právníckého sjezdu, že není možná úprava dědického práva, pokud nebude provedena úprava katastrální a komasace, což vše nás odkazuje na velkou práci i velmi značný zásah legislativní. Jde o otázku zatížení usedlosti dědickými podíly vybytých sourozenců a to nás vede k úpravě odstupních smluv, které mají velmi značný význam a které osnova pomíjí, vybírajíc z nich jen část jejich obsahu, totiž výměnek. Toto řešení zůstává nedostatečné, neboť bez řádného vyřešení odstupních smluv není řešení výměnku možné. S tím souvisí i otázka soukromého životního pojištění majitelů usedlostí. Máme otázku financování sklizně pomocí družstev, jež vyžaduje také odlišných forem úvěrových, máme otázku t. zv. agrárních komunit jako jsou singularistické majetky, které n. s. neprávem vtěsnává do forem spoluvlastnictví podle obč. zák., máme otázku urbariál-

ních obcí, kompossessorátů na Slovensku. To vše je komplex otázek, které jen námatkou jmenuji z oboru věcného práva. Máme dále otázku pachtu zemědělských usedlostí a parcel, otázku velmi důležitou, máme otázku zemědělské čeledě v oboru smlouvy námezdní a musíme si vůbec položit otázku, zda odborové organizace svou politikou kolektivních smluv neženou celé podnikání do krise, připravujíce tak cestu revolučnímu marxismu. Z toho plyne, že musíme věnovati péči speciálnímu právu soukromého — soukromému právu agrárnímu. Má-li obchod zvláštní právo obchodní, zasluhuje zemědělství, aby mělo také své speciální právo zemědělské. Postulát tento plyne právě z mezerovitosti našeho nynějšího i budoucího občanského zákoníka. Tomuto soukromému právu agrárnímu jsme povinni věnovati svou pozornost, ale nezapomínejme, že jako právníci máme jen postulátům, prýstícím z denních potřeb praktických zemědělců, dáti právníckou formu a že je máme vsaditi do ostatního našeho právního řádu, aby mohly tvořiti jeho část nejen formálně, ale i obsahově.